



ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОГОВОРУ ТРАНСПОРТНОГО ЕКСПЕДИРУВАННЯ

Довгуша Микола Петрович,

здобувач кафедри цивільного права,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,

Україна, м. Київ

e-mail: dovgushamikola@ukr.net

ORCID 0000-0001-9994-7357

Розглянуто загальну характеристику договору транспортного експедирування. Незважаючи на його законодавче визнання, а також існування чисельних наукових праць, присвячених дослідженню цього зобов'язання, проблеми із застосуванням, реалізацією та регулюванням цієї юридичної конструкції все ж таки існують. Зроблено висновок про те, що особливістю договору транспортного експедирування є можливість експедитора надавати послуги як фактичного (технічного) характеру, так і юридичного.

Ключові слова: договір транспортного експедирування; транспортно-експедиторська діяльність; договір про надання послуг; предмет договору; транспорт; логістика.

Актуальність проблеми. В сучасних умовах проблема правового регулювання договору транспортного експедирування в Україні набуває все більшої актуальності попри те, що він є доволі дослідженим з наукової точки зору, що обумовлюється декількома факторами, одним з яких є вдале географічне положення нашої країни та її розміри. Завдяки існуванню такого зобов'язання, як договір транспортного експедирування, суб'єкти господарювання та суб'єкти цивільно-правових відносин звільняються від зайвих проблем, пов'язаних із перевезенням вантажу.

Договір транспортного експедирування є найбільш вдалою юридичною конструкцією, завдяки якій здійснюється найбільш ефективно перевезення вантажу не тільки з точки зору клієнта – суб'єкта господарювання або учасника цивільно-правових відносин, але й з точки зору виконавця – експедитора. Адже цей правочин дозволяє оптимізувати їхні затрати – як фінансові, так і трудові.

Але впродовж тривалого часу цей договір не знаходив свого законодавчого закріплення, що пояснюється його складною природою. Але з 2004 р., з часу

прийняття Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), відбулось офіційне законодавче «визнання» існування договору транспортного експедирування. Так, гл. 65 ЦК України містить 7 статей, присвячених його регулюванню. У них встановлюються поняття договору транспортного експедирування, а також вимоги до його форми та укладенню. Господарський кодекс України (далі – ГК України), що регулює відносини між суб'єктами господарювання, містить лише одну статтю – 316, присвячену регулюванню договору транспортного експедирування.

1 липня 2004 р. набув чинності спеціальний нормативно-правовий акт, що регулює діяльність у сфері транспортного експедирування – Закон України «Про транспортно-експедиторську діяльність» (далі – Закон). У ньому встановлюється порядок здійснення транспортно-експедиторської діяльності. Частина 1 ст. 8 та п. 2 ст. 16 Закону ввели у систему правовідносин експедитора та вантажовласника поняття «правила транспортно-експедиторської діяльності». Але ці правила повинні були бути затвердженими Урядом України. Дотепер цього не відбулося.

Незважаючи на досить велику кількість наукових праць, присвячених договорам про надання послуг взагалі та договору транспортного експедирування зокрема, серед науковців не існує єдиної думки щодо визначення правової природи договору транспортного експедирування.

Правове положення транспортної експедиції закріплено у гл. 65 ЦК України та Законі, що свідчить про самостійність цього договору [9, с. 43; 15, с. 28; 2, с. 237–243]. Але в ГК України договору транспортного експедирування присвячено лише ст. 316, що міститься у гл. 32 «Правове регулювання перевезень вантажів», а це свідчить не про самостійність, а про допоміжну роль договору транспортного експедирування до договорів перевезення. Як допоміжний договір транспортну експедицію розглядали В. В. Луць [34, с. 221–224; 35, с. 276] та Ю. В. Романець [28, с. 438–439].

На нашу думку, аналіз правової природи договору транспортної експедиції та договору перевезення вантажів дозволить уникнути проблем при

захисті порушених, оспорюваних, невизнаних прав або охоронюваних законом інтересів у суді.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню договору транспортного експедирування присвячені свої праці І. А. Діковська [7], Н. С. Золотникова [9], В. В. Луць [34; 35], О. С. Кужко [15] та ін. Але наразі залишаються невіршеними низка питань щодо співвідношення договору транспортного експедирування, його сутності й місця в системі договірних зобов'язань, співвідношення з іншими договорами про надання послуг та співвідношення з договором перевезення вантажу.

Метою статті є аналіз загальної характеристики договору транспортного експедирування.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 929 ЦК України за договором транспортного експедирування одна сторона (експедитор) зобов'язується за плату і за рахунок другої сторони (клієнта) виконати або організувати виконання визначених договором послуг, пов'язаних з перевезенням вантажу. Таке ж визначення договору транспортного експедирування надається і в ст. 316 ГК України.

Договір, що досліджується, за своєю юридичною природою відноситься до договорів про надання послуг. Отже, об'єктом цивільних правовідносин, що виникають при укладенні договору транспортної експедиції, є такі блага, як послуги.

Послуга розглядається як з економічної, так і з юридичної точок зору, які є взаємопов'язаними й впливають одна на одну. Адже при створенні економічних моделей, що мають працювати на сучасному не тільки національному, але й світовому ринках (а договір транспортного експедирування досить часто укладається за участі іноземного суб'єкта господарювання), виникає необхідність правильного їх закріплення на законодавчому рівні.

Отже, на сьогодні в економіці склалися декілька підходів для трактування категорії «послуги»:

– прихильники процесуального підходу розглядають її як діяльність:

а) що націлена на річ і/або на людину [17, с. 34]; б) націлена на задоволення потреби шляхом надання (виробництва) відповідних цій потребі благ матеріального і нематеріального характеру [10, с. 4]; в) яку можна запропонувати клієнту для безпосереднього споживання [6, с. 163]; г) яку одна сторона може запропонувати іншій [21, с. 748]; д) для досягнення певної мети [33, с. 25]; є) що приносить благо (користь, допомогу) іншому [20, с. 826]; ж) форму якої приймає благо [31, с. 34];

– представники змістовного підходу відстоюють точку зору, відповідно до якої послугою є власне результат діяльності, наприклад: результат одноразової діяльності, що здійснюється виробниками на замовлення споживачів і яка зазвичай приводить до зміни стану одиниць, що споживають ці послуги [16, с. 655]; результати економічної діяльності, які не набувають матеріально-речової форми і задовольняють певні потреби – особисті, колективні, суспільні [11, с. 24].

На нашу думку, обидва ці підходи не можуть бути застосованими до досліджуваного нами договору та тих послуг, що відповідно до нього надаються. Адже якщо розглядати транспортно-експедиційні послуги лише з точки зору діяльнісного підходу, то експедитор не зможе надавати клієнтові послуги юридичного характеру, наприклад, з оформлення митних документів на вантаж. Якщо розглядати транспортно-експедиційні послуги з точки зору змістового підходу, то в такому випадку результат цієї діяльності не повинен мати матеріального результату, тобто за цим договором буде неможливим переміщення вантажу з пункту А в пункт Б.

Л. В. Саннікова та О. М. Щуковська визначають послугу як вид блага, що слугує засобом задоволення потреб за рахунок здійснення діяльності (шляхом вчинення дій) одним суб'єктом, у корисних якостях якої й міститься суб'єктивний інтерес іншого суб'єкта і на яку в останнього виникає право вимоги [29; 37, с. 22]. Ю. Коваленко, підсумовуючи розгляд послуги через призму економіки, доходить висновку, що як економічна категорія послуга – це

економічне благо, під яким можна розуміти саму діяльність, що націлена на задоволення індивідуальної потреби, або результат, що задовольняє індивідуальну потребу або діалектичну єдність діяльності та результату, який досягається у ході цієї діяльності. У сучасному ринковому обміні все частіше йдеться про купівлю-продаж не окремого блага, а комплексу благ. Споживачу пропонуються сукупності споживчих благ, що пов'язані між собою функціонально та символічно, у результаті чого відбувається інтеграція системи потреб у систему послуг [14, с. 40].

Законодавець України також розглядає послуги як блага. Відповідно до ст. 177 ЦК України об'єктами цивільних прав є речі, в тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні й нематеріальні блага. С. О. Сліпченко у своєму монографічному дослідженні особистих немайнових правовідносин щодо оборотоздатних об'єктів розглянув зазначену норму в такому вигляді: «Об'єктами цивільних прав є такі матеріальні та нематеріальні блага, як речі, у тому числі ... результати робіт, послуги...» [30, с. 72]. І він дійшов обґрунтованого висновку, що категорія «матеріальні та нематеріальні блага» є узагальнюючою стосовно речей, грошей, робіт, послуг та інших об'єктів [30, с. 72].

Отже, під послугою розуміють певне благо, що досягається в результаті здійснення дії (діяльності) і має властивості товару. Це благо, яке має отримати кредитор у результаті вчинення боржником передбачених договором дій, є метою вступу у правовідношення його суб'єктів. За своєю юридичною природою послуги задовольняють потреби суб'єкта правовідношення опосередковано, через поведінку його учасників. Випадок отримання як результату зобов'язання уречевленого, матеріального результату зближає послугу з підрядом. Але послуга і підряд – це два різні об'єкти цивільного правовідношення. Уречевлений результат може виражатися в створенні нової речі, а також у здійсненні яких-небудь операцій з існуючими речами. Коли матеріальний результат виражається у створенні нової речі, об'єктом правового

відношення виступає саме дана річ. Поняття результату конкретизується настільки, що об'єкт економічних відносин – послуга у правовідносинах трансформується в об'єкт-річ і саме річ як кінцевий результат задовольняє інтерес споживача [1, с. 23]. Матеріальні послуги характеризуються тим, що їхній результат завжди може бути гарантований особою – виконавцем послуги [5, с. 542]. Але з правової точки зору результат послуги не є об'єктом цивільних прав, а в економічному сенсі він є невіддільним від самої послуги й окремо від неї не існує, тому термін «послуга» вживається для позначення як процесу створення продукту, так і самого продукту, який бере участь в обороті. Послуга, як якесь благо, товар, що бере участь в обміні, охоплює і сам процес створення продукту, і його результат [12, с. 9].

А. А. Телестакова також вважає, що, якщо юридичне значення у послугі полягає саме у вчиненні дії або здійсненні діяльності, то у роботі – крім здійснення цілеспрямованої діяльності, обов'язково має бути певний результат, який і підлягає передачі контрагенту [32, с. 72]. О. В. Голіна доходить висновку, що з правової точки зору немає підстав для ототожнення послуг і робіт. Відносини підрядного типу, тобто ті, що пов'язані з виконанням робіт, завжди спрямовані на створення економічного результату, відокремленого від процесу роботи та вираженого в матеріальній формі. Згідно з ч. 2 ст. 837 ЦК України договір підряду може укладатися на виготовлення, оброблення, ремонт речі або на виконання іншої роботи з переданням її результату замовникові. У договорі про надання послуг (ч. 1 ст. 901 ЦК України) посилення на результат відсутнє, його предметом вважається саме діяльність, благо, яке не має матеріального змісту, але має економічну цінність і корисний ефект для замовника та є невіддільним від діяльності. На відміну від результатів робіт, послуга є неподільним об'єктом, що свідчить про неможливість виконання договору про її надання послуги частинами. Крім того, на відміну від процесу надання послуги, процес виконання підрядних робіт, як правило, триває під поточним контролем замовника, що зумовлює ступінь «самостійності» зобов'язаної за договором сторони та впливає на

порядок завершення процесів з надання послуг, виконання робіт. Під час надання послуг замовник у разі потреби може наводити виконавцеві рекомендації для забезпечення належного надання послуги. Проте обов'язок їх урахування виконавцем послуг є другорядним залежно від сутності й виду послуг [3, с. 87]. О. В. Кім називає ще одну відмінність послуги від роботи: оскільки результат послуги, навіть будучи матеріальним, залишається начебто складовою послуги як результат праці і вартість, окремого акта здачі-прийняття не вимагається [13, с. 42].

Дійсно, ЦК України, а саме гл. 63, яка присвячена договорам про надання послуг, не вимагає обов'язкового оформлення акта на підтвердження надання послуг. Хоча на практиці досить часто виникає потреба у складенні відповідного акта про надання послуг (особливо це стосується досліджуваного нами договору), який підтверджує факт надання послуги та прийняття її замовником.

Загалом це можна назвати однією з істотних умов договору, яка, хоча й не визначена законом як така, істотними є умови про предмет договору, умови, що визначені законом як істотні або є необхідними для договорів даного виду, а також усі ті, щодо яких за заявою хоча б однієї із сторін має бути досягнуто згоди (ч. 1 ст. 638 ЦК України). На практиці сторони домовляються, що такий акт складається у двох примірниках і підписується обома сторонами (виконавцем і замовником).

Затвердженої форми акта наданих послуг немає, як немає й порядку його оформлення. Водночас згідно з Класифікатором видів економічної діяльності транспортно-експедиційні послуги (код 52.29) розглядаються як допоміжна діяльність у галузі транспорту. Економічні та правові основи діяльності у сфері зовнішньоекономічної діяльності, в тому числі й транспортно-експедиційної, регламентовані Законом. У п. 39 ч. 1 ст. 1 Закону встановлюється, що транзит товарів – це переміщення товарів, вироблених за межами України, через територію України без будь-якого використання цих товарів на зазначеній території. У п. 3 ч. 1 ст. 4 Закону встановлено, що до видів

зовнішньоекономічної діяльності, яку здійснюють в Україні суб'єкти цієї діяльності, належать, в тому числі, надання транспортно-експедиційних послуг.

Як зазначає О. Малишкін, для надання акту сили первинного документа його зміст має відповідати вимогам, наведеним у ст. 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та п. 2.2 Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку. Податкові органи в актах перевірок часто звертають увагу на зміст акта наданих послуг, який має містити інформацію щодо змісту та обсягу господарської операції (деталізація отриманих послуг, загальна вартість), одиницю виміру господарської операції (гривня тощо). Такі документи, як правило, не викликають претензій з боку перевіряльників [18].

Крім того, в 1998 р. Міжнародна федерація експедиторських асоціацій (ФІАТА) – International Federation of Freight Forwarders Associations (FIATA) надіслала до національних асоціацій експедиторів макет проекту закону «Modelle FIATA» (Типові правила транспортно-експедиторської діяльності). Цими правилами регулюється порядок транспортно-експедиторської діяльності, основні моменти укладення транспортно-експедиторського договору, права та обов'язки сторін, відповідальність, вони містять перелік та опис експедиторських документів міжнародного примірника. Такими документами, зокрема, є мультимодальний коносамент, доручення експедитору, експедиторська розписка та складська розписка.

Основні функції документів ФІАТА полягають у тому, що вони: є гарантією надійності експедиторської фірми і високої якості наданих нею послуг; більш чітко регулюють процес транспортування вантажів на всіх його етапах і в цілому, тобто певною мірою доповнюють договір транспортного експедирування; є умовою здійснення прискорених фінансових розрахунків між покупцем і продавцем, в тому числі шляхом використання документарного акредитива [8].

Мультимодальний коносамент ФІАТА FBL – це оборотний документ експедитора, що бере на себе обов'язки та відповідальність перевізника. FBL є

одним із найбільш часто використовуваних комбінованих транспортних документів у світі, який експедитор видає як перевізник і при цьому бере на себе відповідальність за всю транспортну операцію від місця отримання вантажу до місця призначення.

Видача FBL означає:

- 1) експедитор бере на себе відповідальність за товари і отримує ексклюзивне право розпоряджатися ними;
- 2) товари зовні видаються в хорошому стані;
- 3) деталі документів відповідають отриманим інструкціям;
- 4) транспортна страховка обговорена з вантажовідправником;
- 5) чітко обумовлена кількість виданих оригіналів.

Як транспортний документ FBL констатує, що товари передано перевізнику, і свідчить, що договір перевезення між перевізником і вантажовідправником укладено і товари будуть передані вантажоодержувачу або власнику FBL проти представлення цього документа. FBL обов'язково повинен мати логотип FIATA [24; 19, с. 324; 15, с. 24].

Доручення експедитору ФІАТА (FIATA Forwarding Instructions, FFI) – форма інструкцій з експедирування, що слугує для полегшення складання та видачі вантажовласником експедитору повного й чіткого замовлення на транспортно-експедиторські послуги. У FFI вказується та міститься інформація, що використовується експедитором при оформленні будь-яких транспортно-експедиторських операцій. Наприклад, умови купівлі-продажу, виплати, страхування, документарного акредитиву, характеристики вантажу, країна походження, інструкція поводження з вантажем (у випадку перевезення небезпечних, негабаритних вантажів). Якщо експедитор не використовує FFI, він повинен збирати цю інформацію з інших документів. FFI заповнюється та засвідчується клієнтом експедитора, передається експедитору разом з іншими документами, такими як митна декларація, сертифікат про походження вантажу, комерційні рахунки-фактури, транспортні документи тощо. Вона може бути підставою для оформлення договору транспортного експедирування. Типова

форма FFI являє собою важливий документ, що дозволяє підняти рівень професійних стандартів в експедиторській галузі. Крім цього, вона сприяє спрощенню та уніфікації торговельно-комерційних документів, що передбачені рекомендаціями UNTAD (Конференцією по торгівлі та розвитку ООН) [24; 22, с. 24–25; 15, с. 24–25].

Експедиторська розписка (FIATA Forwarders Certificate of Receipt, FIATA FCR) – документ експедитора, який виступає як агент. Це розписка експедитора про приймання вантажу. Експедитор, який видає FCR, засвідчує, що він прийняв товар і право розпорядження товару надалі належить виключно йому. Продавець отримує FCR як підтвердження того, що він виконав свої обов'язки щодо продажу. З моменту видачі FCR продавець лишається права розпорядження вантажем, про що свідчить відповідний пункт FCR, згідно з яким інструкція з експедирування може бути змінена чи скасована тільки за умови повернення експедитору оригіналу FCR. Приймаючи від експедитора FCR, продавець підтверджує це.

Для сплати вантажу покупець повинен бути впевненим, що вантаж перебуває поза контролем продавця. Гарантією такою впевненості є FCR, який підтверджує, що з цього моменту експедитор бере на себе відповідальність за вантаж і має ексклюзивне право ним розпоряджатися. Крім цього, при видачі FCR експедитор гарантує, що вантаж буде збережений у належному стані (тобто його стан не погіршиться до моменту отримання), всі деталі документа повністю відповідають отриманим інструкціям та товаросупровідні документи, що видав перевізник, відповідають FCR і зобов'язанням, прийнятим експедитором відповідно до FCR.

Головне правило видачі FCR: цей документ видається тільки за умови безвідкличності інструкцій вантажовідправника, після його видачі вантажовідправник втрачає всі права на розпорядження вантажем, а експедитор не може приймати від нього будь-яких додаткових вказівок, розпоряджень чи будь-яким іншим чином залежати від вантажовідправника [24; 15, с. 25–26].

Складська розписка (FIATA Warehouse Receipt, FWR) включає

інформацію не лише про товар (вантаж) і його власника (depositor), але й про фактичного постачальника товару (supplier), держателя складу (warehouse keeper), найменування складу, а також відомості про транспортний засіб, на якому товар було доставлено на склад, про страхування товару [24; 15, с. 26].

Висновок. Договір транспортного експедирування відноситься законодавцем до договорів з надання послуг і відповідає майже всім його ознакам. Але він завжди матиме й елементи підрядного договору, і залежно від виду укладеного договору він поєднуватиме в собі комбінації умов юридичного й фактичного характеру, що можуть надаватися клієнтові експедитором. Адже особливістю договору, що досліджується, є можливість експедитора здійснювати дії як фактичного (технічного), так і юридичного характеру, що будуть підтверджуватись відповідними документами.

Список літератури:

1. Барінов Н. А. Права граждан по договору бытового заказа и их защита. Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1973. 162 с.
2. Вишняков О. В. Співвідношення Господарського кодексу з новим Цивільним кодексом. *Україна – проблема ідентичності: людина, економіка, суспільство*: матеріали конф. укр. випускників програм наук. стажування у США (м. Львів, 18–21 вересня 2003 р.). Київ: СтилоС. 2003. С. 237–243.
3. Голіна О. В. Господарсько-правова інституціалізація договорів про надання послуг: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2016. 209 с.
4. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Офіційний Вісник України*. 2003. № 11. Ст. 462.
5. Кротов М. В. Гражданское право: учебник: в 2 ч. / отв. ред.: А. П. Сергеев, Ю. К. Толстой. Москва: Проспект, 1998. Ч. 2. С. 337–647.
6. Грищенко І. Формування конкурентного середовища на ринку послуг України. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2007. № 5. С. 163–166.
7. Діковська І. А. Договір повітряного чартеру у міжнародному приватному праві: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2002. 203 с.
8. Документы ФИАТА. Теория и практика применения. URL: <http://www.cardel.ru/mezhdunar/fiata/> (дата звернення 16.03.2018).
9. Золотнікова Н. С. Місце договору транспортного експедирування серед інших договорів про надання послуг. *Митна справа*. 2004. №3. С. 42–47.
10. Иванов Н. Н. Сфера услуг как объект исследования и управления. Санкт-Петербург: Изд-во СПбГУЭФ, 2000. 21 с.
11. Калачова І. В. Статистика послуг: концептуальні основи реформування. *Статистика України*. 2001. № 4. С. 24–28.
12. Ким Е. В. Вопросы общего учения об обязательствах по оказанию услуг: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Санкт-Петербург, 2007. 26 с.
13. Ким Е. В. Услуга как объект обязательства. *Известия высших учебных заведений. Правоведение*. 2005. № 3 (260). С. 38–45.

14. Коваленко Ю. Теоретичні аспекти сутності послуги та її види. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2012. № 2. С. 38–46.
15. Кужко О. С. Договір транспортного експедирування: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2008. 208 с.
16. Курс социально-экономической статистики: учебник для вузов / под. ред. проф. М. Г. Назарова. Москва: Финстатинформ, ЮНИТИ-ДАНА, 2000. 771 с.
17. Лавлок К. Маркетинг услуг: персонал, технология, стратегия. Москва: Вильямс, 2005. 1008 с.
18. Малишкін О. Транспортно-експедиційні послуги в обліку-1. *Дебет-кредит*. 2011. № 45. URL: <https://online.dtkr.ua/Book/«ДК»%20№45.epub/navPoint-10> (дата звернення: 17.03.2018).
19. Милославская С. В., Плужников К. И. Мультимодальные и интермодальные перевозки. Москва: РосКонсульт, 2001. 368 с.
20. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка: 80000 слов и фразеологических выражений. 2-е изд., испр. и доп. Москва: РАН; Российский фонд культуры, 1994. 928 с.
21. Котлер Ф. Основы маркетинга. 2-е изд. Санкт-Петербург: Вильямс, 1999. 1152 с.
22. Позолотин Л. А., Торский В. Г. Международные конвенции, кодексы, рекомендации ИМО и МОТ: учеб. пособие. Одесса: Астрапринт, 1998. 108 с.
23. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: наказ Міністерства фінансів України від 08.11.2010 р. № 1327. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95> (дата звернення: 17.01.2018).
24. Правила і рекомендації по користуванню документами і формами FIATA від 08.10.2009 р. *Асоціація міжнародних експедиторів*. 2009. № 2. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/vWWWGroupParam1/new_law?OpenDocument&ExpandView&Seq=5&RestrictToCategory=2012.12.24 (дата звернення: 10.01.2018).
25. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 40. Ст. 365.
26. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 959-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 29. Ст. 377.
27. Про транспортно-експедиторську діяльність: Закон України від 01.07.2004 р. № 1955-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 52. Ст. 2056.
28. Романец Ю. В. Система договоров в гражданском праве России. Москва: Юрист, 2001. 496 с.
29. Санникова Л. В. Услуги в гражданском праве. Москва: Волтерс Клувер, 2006. 160 с.
30. Сліпченко С. О. Особисті немайнові правовідносини щодо оборотозданих об'єктів: монографія. Харків: Діса плюс, 2013. 552 с.
31. Современный экономический словарь / ред. Б. А. Райзберг. 5-е изд., перераб. и доп. Москва: ИНФРА-М, 2007. 495 с.
32. Телестакова А. А. Система договорів про надання послуг в цивільному праві України: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2008. 204 с.
33. Хаксевер К., Рендер Б., Рассел Р., Мердик Р. Управление и организация. 2-е изд. Санкт-Петербург: Питер, 2002. 350 с.
34. Підопригора О. А. Цивільне право: навч. посіб. для студентів юридичних вузів та факультетів. Київ: Вентурі, 1996. 480 с.
35. Цивільне право України: підручник: у 2 кн. / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. Київ: Юрінком Інтер, 2004. Кн. 2. 640 с.
36. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Офіційний вісник України*. 2003. № 11. С. 461.
37. Щуковская О. М. Правовое регулирование деятельности по оказанию правовых услуг : дис. ... канд. юрид. наук. Санкт-Петербург, 2001. 213 с.

References:

1. Barinov, N.. (1973). Prava grazhdan po dogovoru bytovogo zakaza i ih zashhita. Saratov: Izdatel'stvo Saratovskogo universiteta [in Russian].
2. Vishnjakov, O.V. (2003). Spivvidnoshennja Gospodarskogo kodeksu z novim Civilnim kodeksom. *Ukraina – problema identichnosti: ljudina, ekonomika, suspil'stvo: proceedings of the Scientific and Practical Conference*. Kyiv: Stilos [in Ukrainian].
3. Golina, O.V. (2016). Gospodarsko-pravova institucijalizacija dogovoriv pro nadannja poslug. *Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
4. Gospodars'kij kodeks Ukraïny: Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 r. № 436-IV. (2003). *Ofitsijnyj visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine, 11, art. 462*.
5. Krotov, M.V. (1998). Grazhdanskoe pravo. A.P. Sergeev, Ju.K. Tolstoj. (Eds.). Moscow: Prospekt, part. 2, 337–647 [in Russian].
6. Grishhenko, I. (2007). Formuvannja konkurentnogo seredovishha na rinku poslug Ukrainy. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelnno-ekonomichnoho universytetu – Bulletin of the Kiev National Trade and Economic University, 5, 163–166* [in Ukrainian].
7. Dikovska, I.A. (2002) Dogovir povitranogo charteru u mizhnarodnomu privatnomu pravi. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
8. Dokumenty FIATA. Teorija i praktika primenenija. URL: <http://www.cardel.ru/mezhdunar/fiata/> [in Russian].
9. Zolotnikova, N.S. (2004). Misce dogovoru transportnogo ekspediruvannja sered inshih dogovoriv pro nadannja poslug. *Mitna sprava – Customs business, 3, 42–47* [in Ukrainian].
10. Ivanov, N.N. (2000). Sfera uslug kak ob'ekt issledovanija i upravlennja. Sankt-Peterburg: Izdatilstvo SPbGUJeF [in Russian].
11. Kalachova, I.V. (2001). Statistika poslug: konceptual'ni osnovi reformuvannja. *Statistika Ukrainy – Statistics of Ukraine, 4, 24–28* [in Ukrainian].
12. Kim, E.V. (2007). Voprosy obshhego uchenija ob objazatel'stvah po okazaniju uslug. *Extended abstract of candidate's thesis*. Sankt-Peterburg [in Russian].
13. Kim, E.V. (2005). Usluga kak ob'ekt objazatel'stva. *Izvestija vysshih uchebnyh zavedenij. Pravovedenie – News of higher educational institutions. Jurisprudence, 3 (260), 38–45* [in Russian].
14. Kovalenko, Ju. (2012). Teoretichni aspekti sutnosti posluzi ta ii vidi. *Visnyk Kiïvs'kogo nacional'noho torgovel'no-ekonomichnoho universytetu – Bulletin of the Kiev National Trade and Economic University, 2, 38–46* [in Ukrainian].
15. Kuzhko, O.S. (2008). Dogovir transportnogo ekspediruvannja. *Candidate's thesis*. Odesa [in Ukrainian].
16. Kurs social'no-jekonomicheskoy statistiki. (2000). M.G. Nazarova (Ed.). Moscow: Finstatinform, JuNITI-DANA [in Russian].
17. Lavlok, K. (2005). Marketing uslug: personal, tehnologija, strategija. Moscow: Vil'jams [in Russian].
18. Malishkin, O. (2011). Transportno-ekspedicijni posluzgi v obliku-1. *Debet-kredit – Debit credit, 45*. URL: <https://online.dtkr.ua/Book/«DK»%20№45.epub/navPoint-10> [in Ukrainian].
19. Miloslavskaja, S.V., Pluzhnikov K.I. (2001). Mul'timodal'nye i intermodal'nye perevozki. Moscow: RosKonsul't [in Russian].
20. Ozhegov, S.I., Shvedova N.Ju. (1994). Tolkovyj slovar' russkogo jazyka: 80000 slov i frazeologicheskij vyrazhenij. Moscow: Rossijskaja Akademija Nauk; Rossijskij fond kul'tury [in Russian].
21. Kotler, F. (1999). Osnovy marketinga. Sankt-Peterburg: Vil'jams [in Russian].
22. Pozolotin, L.A., Torskij, V.G. (1998). Mezhdunarodnye konvencii, kodeksy, rekomendacii IMO i MOT. Odessa: Astraprint [in Russian].
23. Polozhennja pro dokumental'ne zabezpechennja zapisiv u buhgalters'komu obliku: Nakaz Ministerstva finansiv Ukraïni vid 08.11.2010 r. № 1327. (2010). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95>.

24. Pravila i rekomendacii po koristuvannju dokumentami i formami FIATA vid 08.10.2009 r. № 2. (2009). *Asociacija mizhnarodnih ekspeditoriv*, 2 URL: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/vWWWGroupParam1/new_law?OpenDocument&ExpandView&Seq=5&RestrictToCategory=2012.12.24.

25. Pro buhgalters'kij oblik ta finansovu zvitnist' v Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16.07.1999 r. № 996-XIV. (1999). *Vidomosti Verhovnoi Radi Ukraïni (VVR)*, 40, art. 365.

26. Pro zovnishn'oekonomichnu dij'al'nist': Zakon Ukraïni vid 16.04.1991 r. №959-XII. (1991). *Vidomosti Verhovnoi Radi URSR (VVR)*, 29, art. 377

27. Pro transportno-ekspeditor's'ku dij'al'nist': Zakon Ukrainy vid 01.07.2004 p. № 1955-IV. (2004). *Vidomosti Verhovnoi Radi Ukraïni*, 52, art. 2056.

28. Romanec, Ju.V. (2001). *Sistema dogovorov v grazhdanskom prave Rossii*. Moscow: Jurist' [in Russian].

29. Sannikova, L.V. (2006). *Uslugi v grazhdanskom prave*. Moscow: Volters Kluver [in Russian].

30. Slipchenko, S.O. (2013). *Osobisti nemajnovi pravovidnosini shhodo oborotozdanih ob'ektiv*. Kharkiv: Disa pljus [in Ukrainian].

31. *Sovremennyj jekonomicheskij slovar.*, B.A. Rajzberg (Ed.). (2007). Moscow: INFRA-M [in Russian].

32. Telestakova, A.A. (2008). *Sistema dogovoriv pro nadannja poslug v civilnomu pravi Ukrainy. Candidate's thesis*. Kiyv [in Ukrainian].

33. Haksever, K., Render, B., Rassel, R., Merdik R. (2002). *Upravlenie i organizacija*. Sankt-Peterburg: Piter [in Russian].

34. Pidoprigora, O.A. (1996) *Civil'ne pravo*. Kiïv: Venturi [in Ukrainian].

35. *Civil'ne pravo Ukrainy*. O.V. Dzera, N.S. Kuznyetsova (Eds.). (2004). (Vols 1–2; Vol. 1). Kiyv: Jurinkom Inter [in Ukrainian].

36. *Civilnij kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 r. № 435-IV*. (2003). *Ofitsijnyj visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine*, 11, art. 461.

37. Shhukovskaja, O.M. (2001). *Pravovoe regulirovanie dejatel'nosti po okazaniju pravovyh uslug. Candidate's thesis*. Sankt-Peterburg [in Russian].

Довгуша Н. П. Общая характеристика договора транспортного экспедирования.

Рассмотрена общая характеристика договора транспортного экспедирования. Несмотря на его законодательное признание, а также на существование многочисленных научных трудов, посвященных исследованию этого обязательства, проблемы с применением, реализацией и регулированием этой юридической конструкции все же существуют. Сделан вывод о том, что особенностью договора транспортного экспедирования является возможность экспедитора предоставлять услуги как фактического (технического) характера, так и юридического.

Ключевые слова: договор транспортного экспедирования; транспортно-экспедиторская деятельность; договор об оказании услуг; предмет договора; транспорт; логистика.

Dovgusha M. P. General characteristic of the contract of transport forwarding.

The proposed article is devoted to the study of the general characteristics of the contract of transport forwarding. Despite its legislative recognition, as well as the existence of numerous empirical papers are devoted to the study of this obligation, problems with the application, implementation and regulation of this legal design still exist. We made the conclusion that the peculiarity of the freight forwarding contract is the possibility of the freight forwarder to provide services of both actual (technical) and legal nature.

Key words: transport forwarding contract; transport-forwarding activity; service agreement; subject of contract; transport; logistics.

Надійшла до редколегії 02.04.2018 р.